Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

KOLDINGHUS SLOT og MUSEUM

KORT VEJLEDNING

Gardehusarer i galla, Koldinghus slotsgård.

KOLDINGHUS

KORT VEJLEDNING

ved

Sigvard Skov

1976

MUSEET PÅ KOLDINGHUS . KOLDING

12. rev. udgave

Klichéer:
Jyllands Clichéfabrik A/S

Tryk:
Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S
Kolding

Christian IV,
kobberstik af Haelwegh 1645.

Tandlæge A. M. G. Friis.
»At skabe dette Museum blev hans Livsgerning«.

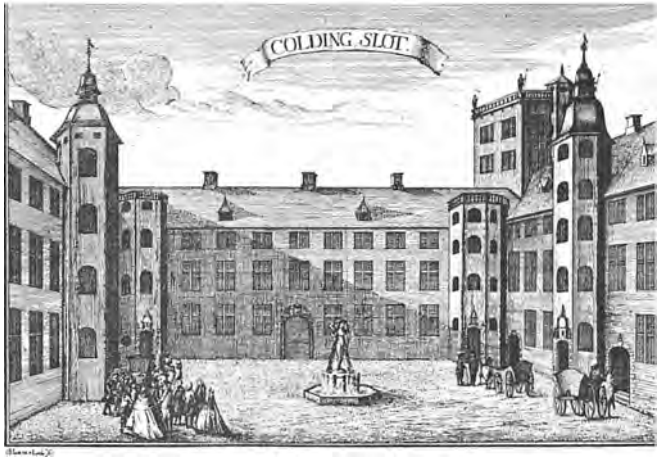

Koldinghus slot, kobberstik ca. 1760.

Slot og samlinger.

Det ældste Koldinghus rejstes i 1200-årene som fæstning og kongebolig. Af de nu stående røde mure går vestfløjen og mindre dele af nordfløjen tilbage til middelalderen, mens Christian III har rejst de to fløje i syd og øst, som endnu ligger i forfald, og endelig sluttede Christian IV af med det store kæmpetårn omkring 1600. Frederik IV lod i 1720 slottet modernisere efter barokkens krav, og i den form stod det med hvidkalkede mure indtil branden i 1808. Årsagen var uforsigtighed fra spanske soldaters side. De hørte til et korps, som Napoleon, vor allierede, havde sendt til hjælp i krigen mod England. I de følgende fattige år evnede man ikke en genrejsning. I 1890 stiftedes museet og ved dettes initiativ og fortrinsvis ved private midler lykkedes det at få nordfløjen istandsat, i 1914 fulgte vestfløjen, i 1935 restaureredes kæmpetårnet og i 1966 påbegyndtes arbejdet i østfløjen. 1953–63 istandsattes slottets indre.

Museet har stedse sigtet mod en fuldstændig restaurering af slottet.

Vagtstuen.

Nordfløjens stueetage. Værelserne 1—5.

I *stue 1, vagtstuen,* findes den store kamin, som spaniolerne fyrede så voldsomt i den 29. marts 1808, at slottet gik op i luer. Her er nu opstillet dele af to bindingsværksbygninger, Hans Ebbesens gård fra 1576, der har ligget i Adelgade, og Vaupells gård fra o. 1600 fra Markdanersgade, med rosetskåret tømmer på facaden. Over indgangen til Ebbesens gård læses (på latin) »Herrens velsignelse gør rig, men der skal arbejdes«. Af andre gårde og huse er blot reddet port- og dørhamre med navnetræk og bibelsprog. På væggene hænger laugs- og håndværkerskilte. I to montrer findes de ældre tiders autoriserede mål og vægt i form af bismere, skæppemål, skålvægte og pottemål samt håndværkerlaugenes klenodier. Det er velkomster, laugslader, stueskilte, signeter, skafferstokke og »det sorte brædt«. En sprøjte, spande og lygter er minder om Koldings gamle brandvæsen, organiseret i 1599 som landets næstældste. Den moderne teknik markeres af dampmaskinen midt på gulvet. Den er bygget i Kolding i 1888 af C. Waltersdorff, men længst afløst af andre driftsformer.

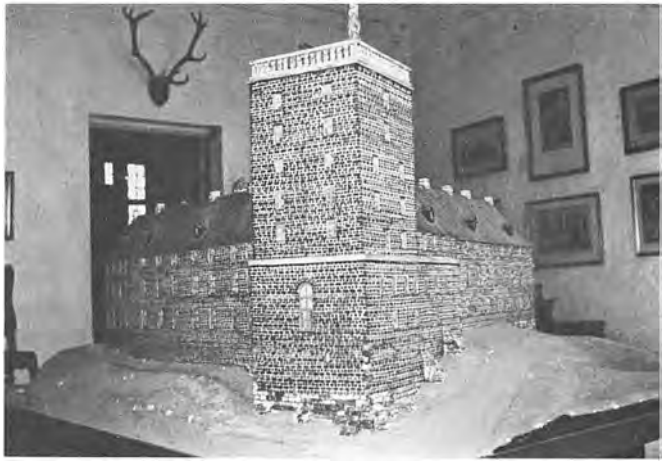

I *stue 2, fadeburet,* står midt i rummet en model af slottet, som det så ud før branden i 1808, og på væggene hænger billeder af slottet fra forskellige tider. Af Christian III og dronning Dorothea, det kongepar, der især har opholdt sig på Koldinghus, findes et gammelt dobbeltportræt, og af Christian IV, der her tilbragte en stor del af sin barndom og skolegang, og som gav slottet dets særlige ydre præg ved opførelsen af kæmpetårnet, findes Haelweghs kobberstik. Den svenske konge Carl XIV Johan, der som marskal Bernadotte så slottet gå op i luer, er gengivet i kobberstik af Forsell. Under dette findes et billede af tidens spanske soldatertyper. I montrer findes fund fra Koldinghus af keramik, glas, kridtpiber, ruder, kakler og lysestager, som siger lidt om dagligdagen; mens en knægtrustning og kanonkugler fra slotsbanken vidner om kampene om slottet. I et hjørne står hovedet af SCIPIO, den ene af de fire kæmper, som Christian IV satte øverst på kæmpetårnet. Han over-

Spanske soldater 1808.

levede både brand og nedstyrtning; men i 1864 gjorde et preussisk kanonforspand det af med ham, og nu er blot det ilde medhandlede hovede tilbage.

Jernovnen prydes af et bibelsk motiv, kong Salomons dom.

At slottets historie ikke kom til at slutte med 1808 skyldes tandlæge A. M. G. Friis (1847—1924). Hans bronzebuste er udført af Anne Marie Carl Nielsen, og på soklen står: At skabe dette museum blev hans livsgerning. Sammen med seks andre stiftede han i 1890 et selskab med det formål at genrejse slottet af forfald og indrette det til et hjem for fortidens minder på samme måde, som det var sket med det i 1859 brændte Frederiksborg slot.

Stuerne 3—5 har med hvælvinger båret af granitsøjler bevaret det udseende, Christian IV gav dem efter en brand i 1598.

Interiør fra stue 3.

Stue 3, det gamle *slotskøkken*. Egetræsmøblerne er fra 1600-årene. Blandt disse bemærkes statholder i Norge, rigsviceadmiral Niels Trolles skab prydet med Trollernes og Rosenkrantzernes våben, samt et jernbundet arkivskab fra Jensgård, der har tilhørt Jacob Arenfeldt. Over Trolleskabet hænger et stik af Christian IV, der i 60 år var Danmarks og Norges konge. Over en kiste hænger en allegorisk fremstilling af de tre nordiske riger, der hylder kong Christiern I, malet af den frisiske maler Jurian Ovens (1623—78), som var elev af Rembrandt og som arbejdede for det gottorpske, det svenske og det danske hof. Væggene prydes iøvrigt af enkelte malerier, stik af rigsrådets medlemmer samt af fremstillinger fra svenskekrigene. På kister og skabe står tidens rhinske stentøj fra Köln, Raeren, Siegburg og Westerwald. Frederik II's og dronning Sophies våbenskjolde i udskåret eg stammer fra Koldings gamle rådhus. Jernovnen med Frederik IV's navnetræk er norsk fra Anna Kreftings jernværk.

Renaissancesalen.

I *renaissancesalen nr. 4* består møbleringen af 1500-årenes egetræsskabe og kister, tidens almindelige opbevaringsmøbler, udskåret med akantusblade, beslagornamentik og med indfatninger af rundbuer og profillister. På et bord ligger Christian III's Bibel, som blev oversat til dansk af lundekanniken Christiern Pedersen. Ordren til trykningen af denne første fuldstændige danske Bibel udgik fra Koldinghus i 1548. Væggene prydes af seks udskårne relieffer med motiver fra Tobias' historie, som i skæringen viser påvirkning fra Egernførdeskolen, af et portræt af Frederik II, der især værdsatte Koldinghus som residens for de gode jagtmuligheders skyld, samt af italienske malerier af apostlen Peter og af Madonna med barnet. Jernovnen har bibelske motiver.

Under hvælvingerne hænger malmlysekroner.

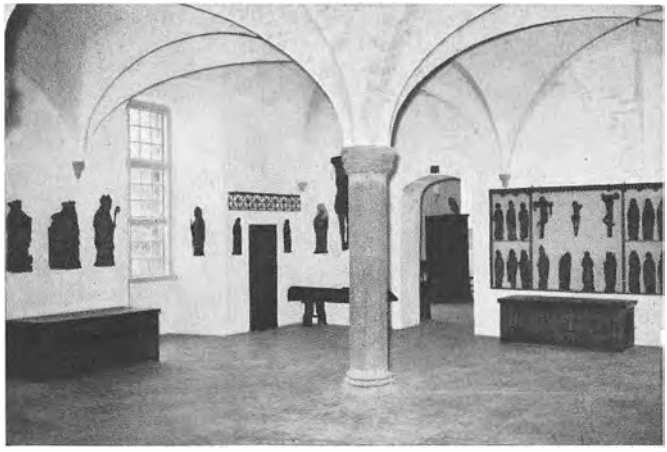

Middelaldersalen.

I *Middelaldersalen nr. 5* er samlet en del af den katolske tids rige kirkeudstyr, træskulpturer fra tiden ca. 1200—1500. Foruden højaltret i øst havde man i den tids kirker ofte tillige et sidealter for Jomfru Maria i nord og et for erkeenglen Mikael i syd. En skøn himmeldronning i den fornemme, let idealiserede fransk-gotiske stil fra o. 1250 har haft sin plads i Løsning kirke. Lidt yngre er Maria med den døde Kristus fra Vejen kirke. Hen mod middelalderens slutning dyrkedes også Jomfru Marias moder, den hellige Anna, der i tidens realistiske stil fik en mere jævn og jordisk fremstilling som i gruppen fra Sønder Stenderup kirke. Gotikkens alterskabe havde under udskårne baldakiner plads for figurfremstillinger som Lindknud kirkes nådestolsbillede, Gudfader med den korsfæstede Kristus flankeret af Maria med barnet og Mikael med dragen. En lignende tredelt gruppe, men skåret af en betydeligere mester, stammer fra en ukendt jysk kirke. Senmiddelalderen blev de mange helgeners tid. En typisk helgenrække-tavle er Hjarup kirkes med de tolv apostle og en lang række helgener hver med deres særlige attributer.

Gotisk kiste fra Fyn.

Til kirkens korbue hørte et stort lægmandskrucifiks som de fra Læborg og Bække fra o. 1500. De flankeres sædvanligvis af figurer af Maria og Johannes. En vinduesoverligger af granit fra Tavlov kirke viser i relief en kriger med sværd og skjold fra ca. 1200. I en montre står en messehagel af fløjlsbrokade fra o. 1500, men prydet med ældre broderier. Om klosterliv vidner de enkle munkekister fra Kolding Gråbrødrekloster. På væggen hænger et par af de i gravene fundne rosenkranse. Fodkisten med det buede låg og de udskårne gotiske stavværksvinduer på forsiden er fra Fyn, to af de lave kister med foldeværk er fra Sønderjylland, mens den tredie er fra Ribeegnen.

I denne sal holdt en tid kancelliet til, siden blev den bolig for slotsforvalteren, som i øvrigt blev boende i dette og tilstødende rum en årrække efter branden.

Fra Sønder Stenderup.
Jomfru Maria, ca. 1450.

Tårntrappen.

Trappen nr. 6, en egetræstrappe (overflyttet fra det kgl. bibliotek) i trompetertårnet fra 1598 giver adgang til 2. og 3. etage i både nord- og vestfløj. Over sandstensportalen ses Christian IV's og Anna Catharinas navnetræk, våbenskjolde og valgsprog. Kongens var R. F. P. = Regnat Firmat Pietas (Gudsfrygt styrker rigerne).

Fra tårnets platform, hvortil der ikke er adgang, hilstes og hilses indtogende konger efter gammel skik med trompetfanfarer.

Krucifiks fra Læborg, 1400-årene.

Vestfløjens 2. etage. **Værelserne 7—9.**

Slotskirken nr. 7 blev indrettet 1598—1605 af Christian IV, men er endnu ikke istandsat efter branden. Den var treskibet og havde søjlebåret galleri på de tre sider. På væggene ses spor af hvælvinger og galleri, der

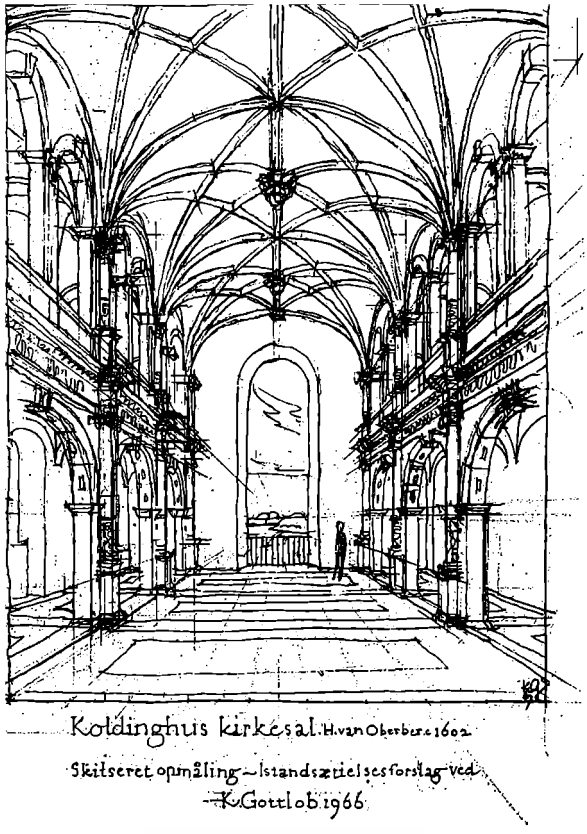

Slotskirken, rekonstruktionstegning.

styrtede ned under branden. Udstyret har svaret ret nøje til den nu forsvundne slotskirke på Hansborg i Hadersslev og til den lykkeligvis bevarede på Frederiksborg slot. Fragmenter af galleriets sandstensudsmykning er opstillet langs kirkens ene væg. De tre fanestænger på galleriet har grev C. F. Trampes navnebogstaver i spydene. De stammer fra Østbirk kirke og har båret grevens begravelsesfaner med hvid, rød og sort dug.

Overhofmesterens værelse.

Overhofmesterens værelse nr. 8 er møbleret med en nyklassisk kanapé i hvidt og guld fra det russiske hof i Horsens 1780–1807, en vitrine fra Møgeltønder 1797, der stilmæssigt står på overgangen mellem rococo og nyklassicisme, og som nu rummer porcelain fra Meissen, Rauenstein, Berlin og Wien, samt en konsol fra Nørholm og nogle rococostole. Standuret er en bornholmer og signeret H. P. Rønne. Den polykrome fayenceovn er fra Stockelsdorff. På væggene hænger to forgyldte spejle fra oberst Vaupells hjem samt en række billeder fra englandskrigene, herunder J. F. Clemens store kobberstukne blad af slaget på rheden 1801. I en montre findes blandt flere maritime minder et kompas fra en af marinens rokanonbåde. Den festlige prismekrone er fra o. 1790.

Biblioteksalen.

Biblioteksalen nr. 9 er indrettet 1914 med benyttelse af perlemalet træværk fra 1781 og 1826 fra Det store kgl. bibliotek ved Christiansborg. I loftet findes to plafondmalerier med henholdsvis Hercules og Leda med svanen. Lysekronerne stammer fra brødrehuset i Christiansfeld. På salens kortvæg hænger et portræt af Christian VII i rød frakke, en gammel kopi efter Jens Juel. I vinduesnicherne hænger gamle landkort. I montrerne mod haven findes fayence, brændt porøst lergods med tinglasur, først Delft, som havde sin mest glansfulde periode ca. 1650—1750, og som både efterlignede Østens keramik og skabte sin egen nationalbetonede stil, især dekoreret i blåt, men også om end i noget mindre omfang i mange farver. De ældste danske fayencer fra fabrikken i St. Kongensgade, grundlagt af Johan Wolf i 1722, fornægter ikke sin inspiration fra de blåmalede Delft-varer. Wolf rejste kort efter til Sverige, hvor han i 1726 var med til at starte den første svenske fabrik, Rörstrand, som siden med Jean E. Rehn fik en meget selvstændig dekoration. En urtepotte-

Bispebolle, fayencefabrikken i Slesvig ca. 1760.

skjuler med Sveriges tre kroner og en enkelt tallerken repræsenterer Marieberg, som 1758–88 konkurrerede med Rörstrand. I 1759 fik Norge en fayencefabrik i Herrebøe ved Halden, som skabte festlige rococoformer dekoreret med viltre blå rocailler. De følgende montrer viser de danske provinsfabrikkers produktion. Rendsborg og Rønne med strågult gods efter engelsk mønster. Slesvig med den statelige bispebolle som hovedstykke, Stockelsdorff som ikke veg tilbage for figurscenerier, Kastrup med kålbladsfade og hvidglaserede figurer, samt Blåtårn Mors, Egernførde, Gudumlund, Hesbjerg og Antvorskov, der blot er repræsenteret med enkelte stykker. Den sidste montre er helliget Kellinghusen-fabrikkerne, som virkede 1763–1860, og som mest er kendt for den gule farve.

I montrerne til slotsgården vises porcelainet, i de tre første det østasiatiske, i de tre næste det danske. Porcelainet er en kinesisk opfindelse og baseret på forekomsten af en særlig lerart, kaolin. Til export fremstillede kineserne en grovere vare for en del dekoreret efter europæiske tegninger. Af dansk-ostindiske stel kan nævnes Lintrups, Warmings og Classens, det sidste dekoreret med Frederik V's rytterstatue. I forbindelse med det kinesiske porcelain er udstillet enkelte stykker japansk og koreansk keramik, samt arbejder i elfenben, lak og bronze. Den kgl. porcelainsfabrik i København blev grundlagt i 1775. I den første montre vises blåmalet underglasur, fortrinsvis musselmalet og storblomstret. Den næste montre viser overglasurproduktionen med mange farver og guld, nordmandsdals figurer fra o. 1780, de af Hetsch skabte empireformer i 1830'rne og som et hovedstykke den eventyrlige blomsterskål af det berømte Flora Danica-service ca. 1790. Den sidste montre viser udvalgte stykker af fabrikkens produktion i dette århundrede med arbejder af S. Hammershøi, P. Nordstrøm, Nils Thorsson, Georg Thylstrup og Thorkild Olsen. En pultmontre midt på gulvet rummer udvalgte stykker af dansk medaillekunst.

Den står på et kinesisk Pao-Tow tæppe. De to små borde har bakkebordsplade af blådekoreret Slesvig-fayence fra ca. 1760 og 1790. På galleriet, hvortil der ikke er offentlig adgang, står dele af museets bogsamling.

Fra Salen går vejen tilbage gennem stue 8 og 7 over trappen nr. 6 til

Gang i nordfløjen.

Nordfløjens 2. etage. **Værelserne 10—17.**

Gangen nr. 10 rummer et par store kister fra baroktiden, to elmetræsskabe fra Sønderjylland og et standur fra Ribe. Væggene prydes af nogle jyske præsteportrætter samt af Åbenrå-maleren Jes Jessens fremstilling af søslaget mellem den franske og hollandske flåde ved la Hogue i 1692. Under loftet hænger to store messinglygter. De to søjler med forgyldte kapitæler, der markerer indgangen til slotskirken, hidrører fra Frederik III's Kgl. bibliotek og afventer sammen med et antal i magasin en genopstilling i en sal i det restaurerede slot.

Frederik IV's værelse.

Stue 12, Frederik IV's værelse, er møbleret med et stort sønderjysk barokskab, et lille hollandsk skuffemøbel i ibenholt og palisander, et egetræschatol fra Fehmern, en lædertrukket kiste fra Sønderskov og et engelsk standur, sortlakeret med kineserier og signeret John Ellicott, der virkede i London 1728–72. Kong Frederik IV, som var knyttet til Koldinghus ved stærke personlige minder, lod i årene efter 1720 slottet modernisere efter barokkens krav og forsyne med en del nyt inventar. Af dette reddedes ved branden de to armstole, to mindre stole og de to lasurmalede konsoller. En del af udstyret, herunder adskillige malerier blev allerede under efterfølgeren afgivet til det nybyggede Christiansborg, hvad markeres af en enkelt stol reddet ved dette slots brand i 1794.

Frederik IV's værelse.

På væggene hænger en del kobberstik, bl. a. af Frederik IV og Christian VI, endvidere malerier af prinsesse Sophie Hedvig, general C. S. Nissen-Benzon og hustru til Skærsø, en bibelhistorisk fremstilling af Loth og hans døtres flugt (kopi efter Rubens) samt et mytologisk billede af Mars og Venus, der hidrører fra Rosenborg.

Under det volutbårne loft hænger en 12-armet malmkrone prydet med fremstillinger af St. Jørgen og dragen.

Markgrevens værelse.

I *den kirkelige samling i nr. 13* (markgrevens værelse) findes en altertavle fra Outrup kirke, hvis søjleindrammede malede felter gengiver korsfæstelsen, nadveren og opstandelsen. Tavlen er fra 1. halvdel af 1600-årene. Prædikestolene er fra Sønder Stenderup og Læborg. Fra den nedrevne kirke i Storring er kommet tre epitafier, nemlig over sognepræst Niels Pedersen Fog (1570—1628), birkedommer Johannes Hansen Snel (1676—1749) og sognepræst Anders Christensen Winding (1685—1752). I en montre findes store kirkenøgler, dåbskander, Holsted kirkes tin-alterkalk, klinkbeutler samt en række sølvbeslagne salmebøger. Under loftet hænger våbenbrødrefaner fra Frederiksberg, Frederikssund og Helsingør.

Altertavle fra Outrup, ca. 1625.

Kaminen med sandstensfigurer af Venus og Mercur er fra Christian IV's tid.

Af pladsnød står endvidere i en montre midt på gulvet en stor model af barken »Freden« udført 1865 af skibsbygger Chr. Hansen, der drev et skibsværft i Kolding fra 1868 til 1877.

Kirkesalen nr. 14 (fyrstinden af Ostfrieslands værelse) er udstyret med et alter med nadverbillede fra 1619 fra Dalby kirke, prædikestol med evangelister fra 1618 fra Bramdrup og et smukt udskåret korgitter fra Andst 1574. Pulpituret, der dækker bagvæggen, er oprindelig opsat af Hans Bachmann i Folding kirke i 1739. Epitafiet er fra Galten kirke og udført 1741 til minde om skov- og jagtskriver Bertram Buchwald.

Alterstagerne har hule bliklys og er indrettet til at brænde som olielamper. Det røde, guldbroderede alterklæde fra 1833 med Frederik VI's navnetræk stammer fra St. Nicolai kirke i Kolding. Under loftet hænger et kirkeskib »Haabet« fra 1823 og flere faner.

Kirkesalen er en midlertidig museumsordning. Der har ikke i slottets tid været kirke på dette sted. Ved en kommende restaurering er kirkeinventaret tænkt flyttet til Christian III's slotskapel i slottets sydvestlige hjørne, som endnu savner tag og vinduer.

Rococostuen.

Rococostuen nr. 15 er møbleret med et chatol med indlagt arbejde, en kommode af Ortmann-type med finering og forgyldning, et par bekvemme armstole med bevaret betræk samt et clavichord signeret J. A. Hass 1746.

Standuret er fynsk og signeret Hans Drejer. I loftet hænger en glaslysekrone, formentlig bøhmisk fra ca. 1740. Den norske etageovn med Neptuns triumftog i rococoudformning bærer Christian VII's navnetræk.

På væggene hænger flere forgyldte spejle samt en række portrætter blandt hvilke P. Wichmanns af Frederik V og Juliane Marie, A. Brünniches af præsten Peder Henningsen og hustru, J. C. Remins af Johannes Mule og frue fra Serridslevgård, og endelig er den eventyrlige sømand, Chr. Jacobsen Drakenberg, der blev 146 år gammel, gengivet i en skitse antagelig af Pilo.

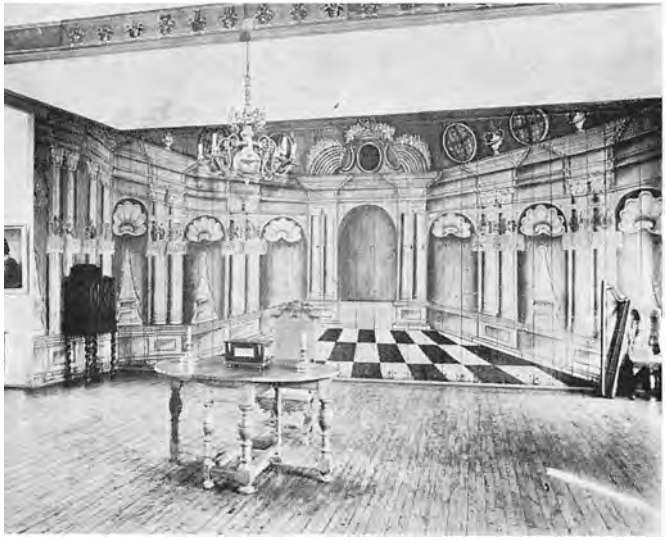

Arenfeldtsalen.

Arenfeldtsalen nr. 16 har et malet træpanel med falsk perspektiv, der lader det tavlede gulv fortsætte op ad bagvæggen. Det er dekoreret med pyramider og våbenskjolde og hidrører fra Fuglslev kirke på Djursland, hvor det blev sat op i 1704 af Jørgen Arenfeldt til Rugård. Loftbjælkerne med slægtsvåben er fra Engelsholm. I salen står kister fra baroktiden, samt et skab med Koldinghusmotiver i blå rococoudformning. Lysekronen af jern og træ stammer fra en vestjysk kirke.

Ovnen med portræt af kong Frederik IV er norsk fra Hakedals værk.

Af pladsnød findes her tillige en udliggerbåd fra indonesiske farvande, hjembragt af skibskaptajn N. C. Klaaborg, der 1911—19 var havnefoged i Kolding.

Den vestindiske stue.

Stue 17, den vestindiske, benævnes således efter den store mahogni-himmelseng, som dominerer møbleringen, der også omfatter et eksotisk chatol, en svensk kommode med messinglister og et engelsk klaver signeret Broderip & Wilkinson. Fayenceovnen er svensk. Det forgyldte ur er fra Kolding Slotsmølle og messingsamovaren er russisk. På væggene hænger ovale portrætter af biskop Peder Hansen og hustru, Paul Hagelsteins historiemaleri af prins Svends død på korstog, en gengivelse af Thorvaldsens »Natten« antaget som mesterstykke af Københavns Malerlaug, samt prospekter af Vejle (A. W. Boesen), Haderslev (M. C. Hansen) og Kolding (Læssøe-Lange, Ølsted, Eckardt, Harder, Juuel, Roed og L. Schwensen). En akvarel af en negersoldat fra Dansk-Vestindien skyldes Fr. Visby.

I loftet hænger en prismekrone fra o. 1790.

Gallerigangen.

Trappen nr. 18 i klokketårnet fra 1598 fører op til

Nordfløjens 3. etage. Værelserne 19—27.

Gallerigangen nr. 19. Blandt møblerne fra 1800-årene bemærkes det høje pillespejl, der angives reddet ved slottets brand i 1808. Det må da have hørt til de nyeste anskaffelser. Mahognipulten fra 1815 er fra Sønder Stenderup præstegård. I et skab findes piber, skakbrikker og Lunds Universitetets laurbærkrans, der har tilhørt digteren og politikeren Carl Ploug (1813—94), der var født i Kolding. Et andet skab rummer en lille samling klassiske antikviteter såsom græske vaser, terracottafigurer, syriske glas og romerske lamper.

I montrer er udstillet den sorte engelske »basalt ware« fra 1800-årenes begyndelse, kobberlustrevarer fra o. 1840, Staffordshire-figurer fra midten af 1800-årene, et dukkestel fra ca. 1890 og en række bogbind udført af Anker Kyster, født i Kolding 1864.

En apoteksreol rummer standkar i træ, fayence, porcelain og glas samt digler, mortere og andet til farmacien hørende. I en bordmontre findes briller, åreladningsjern, blodsnepperter og igleglas. Den ene læderbetrukne stol er en indstillelig fødestol, den anden en doktorstol fra den tid, da lægen hentedes til sygebesøg i lidet bekvemme bondevogne. I vinduesnichen står A. M. G. Friis' tandlægestol.

Sølvkransene på tårnrundingen er fra venstreføreren Chr. Bergs begravelse. Berg repræsenterede i en årrække koldingkredsen i Folketinget og blev sluttelig dettes formand.

Messinglysekronen med enkelte klare prismer er af engelsk oprindelse, men har hængt i et Kolding-hjem.

Mens denne traditionelt er til stearinlys, er den følgende til petroleum.

På væggene hænger et stort portræt af maleren P. Toft (1825—1901) omgivet af hans akvareller med Koldingmotiver, iøvrigt portrætter af magister Sigurd Müller (V. Magaard), fru Emma Kyster (S. Hammershøi) og overlæge Johs. Kjølbye (Ingrid Hansen). Af Svend Hammershøi findes malerier og tegninger med danske og engelske motiver og af Anton Schrøder en del prospekter fra Kolding.

Jernovnen i klassisk Ceres-skikkelse er fra Næs Jernværk i Norge.

Empiresalen.

I *empiresalen nr. 23* (kammerjomfruernes spisestue) er møblerne, skabssofa, chatol og klaver i lyreform af mahogni med intarsia fra 1. halvdel af 1800-årene og stammer for en del fra jyske præstegårde. Det lille sybord er tegnet af P. C. Skovgaard og har tilhørt fru Elise Ploug. Piedestalen, som har tilhørt digteren Emil Aarestrup, bærer et forgyldt fransk taffelur med portrætstatuette af kong Frederik VII. I skabe er udstillet kinesisk og russisk sølv samt engelsk fayence af tidens gængse brugsvarer. Et maleri af V. Bendz i Damborg-ramme viser Frederik VI, konge 1808–39, i tronsalen i det andet Christiansborg. For sin syge fader overtog han styret i 1784 og gennemførte bondens frigørelse. Blandt portrætterne dominerer slægten Ploug. Af digteren, politikeren

L. Gurlitt: Prospekt af Kolding, 1840.

og redaktøren Carl Ploug, født i Kolding 1813, findes F. Vermehrens portræt fra 1877, der oprindelig var en gave til fru Ploug fra nordiske kvinder. Af fru Elise Ploug findes et brystbillede fra 1869 af Vermehren og et interiørmotiv af Fr. Henningsen 1900. Dernæst af den ældste datter Annette Ploug (H. Olrik 1874), af den yngste datter Elise (F. Henningsen 1901), af broderen Gerhard Ploug (G. Rump) og dennes hustru Helene Ploug. Af andre billeder kan nævnes David Monies af etatsrådinde Duntzfeld, V. Rosenstands af P. A. Heiberg, Gurlitts prospekt af Kolding, en marine af Melbye, en akvarel fra Refsnæs af J. Th. Lundbye samt et sønderjysk landskab af Würtzen, der har tilhørt kong Frederik VII. Prismelysekronen fra o. 1840 stammer fra herregården Nordfeld.

I *stue 24, guldsmed Kysters,* hidrører størsteparten af møblerne fra dennes hjem og er dels arvegods som birkerræschatollet fra o. 1820, dels moderne møbler udført efter tegning af Th. Bindesbøll. Desuden findes victorianske møbler med perlemor indlagt i papmaché, en mahognisekretær, der er mesterstykke fra Kolding i 1857, og et skrivebord i eg med udskårne elefanter, renaissancemotiver, kinesiske drager og arabiske skrifttegn, et talende vidnesbyrd om tyve års udvikling fra den stramt beherskede sene empire til stilmotivernes frie valg.

Malerierne hidrører fra kredslæge Carøes og guldsmed Kysters samlinger. Den ene væg domineres af Vilh. Tetens' store lærred »De tre brødre« fra 1939, der suppleres af samme malers gule tulipaner, et stilleben, et motiv fra Kysters gård samt portrætter af moderen Jenny Tetens og af broderen, tegneren Lavrids Tetens. Over klaveret hænger et landskabsmotiv fra Raabjerg Mile af P. Mols og over sofaen Svend Hammershøis dobbeltportræt af Holger Kyster og frue. Endelig forefindes adskillige af Svend Hammershøis arkitekturbilleder samt nogle af J. Skovgaards forarbejder til Viborg domkirkes udsmykning.

Genforeningsgalleriet.

Stue 25, Genforeningsgalleriet. Under 1. verdenskrig var der stationeret tyske tropper i barakker ved Skodborg. En tysk landstormsmand ved navn Kayser har med ikke ringe talent dekoreret en af barakkens trævægge med et krigsmotiv efter Dürers stik »Kanonen«. Da barakkerne forsvandt, reddedes denne væg, der nu er sat op over dørene.

Efter krigens afslutning stillede Versaillesfreden i udsigt, at de dansksindede dele af Slesvig efter folkeafstemning i to zoner kunne vende tilbage til moderlandet.

I afstemningstiden styredes Sønderjylland af en international kommission bestående af Sir Charles Marling (England), Paul Claudel (Frankrig), Oscar von Sydow

(Sverige), Th. Th. Heftye (Norge) med englænderen O. Brudenell-Bruce som sekretær. Kunstneren Harald Slott-Møller tegnede portrætskitser af de nævnte og malede siden et stort billede af kommissionen med udsigt over Flensborg i baggrunden. Maleriet tilhører Folketinget, men skitserne findes på Koldinghus. Den bevægede debat forud for afstemningerne, i 1. zone den 10. februar 1920 og i 2. zone den 14. marts afspejledes i plakaterne, der i stort tal pryder væggene. Stærkest er tidens stemning udtrykt i Joakim Skovgaards plakat med Henrik Pontoppidans versstrofe »en røvet datter dybt begrædt er kommet frelst tilbage«. Fra 2. zone kan fra dansk side fremhæves Thor Bøgelunds Flensborg-plakat med vajende danske flag over Nørreport. Den findes med dansk tekst af Hans Ahlmann og med tysk tekst »O Dania, was glüht bei deinem Nahmen —« en strofe af den i Flensborg fødte digter H. Harries fædrelandssang fra 1797.

Fra arbejdet med at fremskaffe de nødvendige danske flag, syningen foregik på det netop genrejste Christiansborg, har kunstnerinden Hedvig Collin givet et indtryk i et stort lærred fra 1919. En virksom kraft i det sønderjyske hjælpearbejde, der fulgte genforeningen, samt i arbejdet for at skaffe klokker til de sønderjyske kirker i stedet for dem, tyskerne havde taget, var generalkonsul Ernst Carlsen, født i Sønderjylland, men med personlig tilknytning til Kolding. Hans træk er fastholdt i en broncebuste af Utzon-Frank og et maleri af Herman Vedel. Han var i øvrigt en af foregangsmændene i den organiserede kamp mod kræften.

De store genforeningsfester i 1920 tog deres begyndelse med, at kongeskibet »Dannebrog« 9. juli stod ind i Kolding havn. Dagen efter fulgte kong Christian X's ridt over grænsen, og den 11. juli fejredes den store folkefest på Dybbøl. Den 17. juli sluttede man i Kolding af med en fest på Koldinghus, hvori daværende kronprins Fre-

Johs. Bjerg:
Christian X rider ind i Sønderjylland.

derik (IX) og prins Knud deltog. Koldinghus var herefter ikke blot ruin, men også slot.

Kongens ridt over grænsen med den lille pige foran sig på hesten har Johs. Bjerg fastholdt i en broncestatuette. Mahognimøblerne er koldingarbejde fra 1912, og de to lysekroner er begge til elektricitet, den ene i traditionel prismeudformning, den anden i mørk metal i nytænkt pendel-udgave beregnet på at lyse nedad, hvad ældre lysekroner aldrig havde mulighed for.

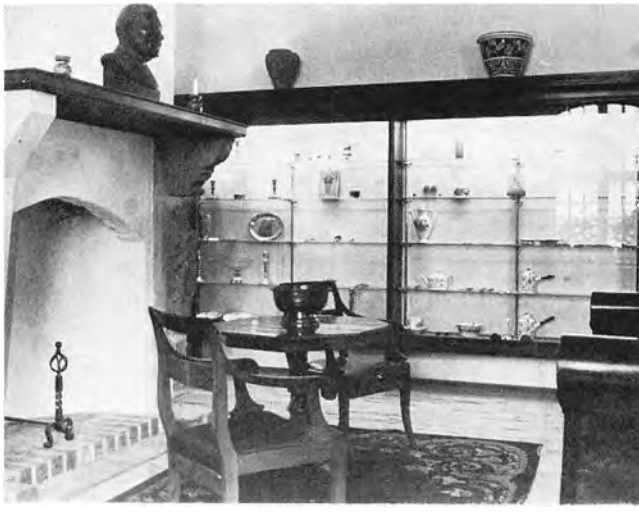

Stue 26, Sølvkammeret.

På grund af 1600-årenes mange krige er der i Sydjylland kun bevaret meget lidt ældre sølv. Et smukt stykke er Jep Anchersens prydske med korsfæstelsesscene, der kan henføres til Christian IV's tid. Derefter følger skeer af den sædvanlige renaissancetype med kerubhovede i enden af skaftet, barokkens med fladt skaft og en bladløvsdekoration på laffets bagside til man endelig med rococoens skeer faktisk når den endnu brugelige form. Af Nyklassicismens skeer findes en særlig sønderjysk type med en urne i gennembrudt felt i skaftet. Empirens skeer har både laf og skaft noget tilspidset og med en spinkel gravering. De sønderjyske empireskeer har ofte en farvet sten indfattet i skaftet.

Drikkekanden var provinsmestrenes store paradenummer. En enkelt helt glat kande med heraldiske motiver i låget er fra 1600-årene og fremstillet i Ålborg, men fra 1700-årene findes de typiske lågkrus som Johan Buch og Gert Thorbrügger i Kolding er mestre for. Formen hører

Lågkande, J. H. Buch, Kolding, ca. 1700.

barokken til. Alligevel er der så sent som i 1820'rne fremstillet kander af denne type i Sønderjylland.

Et noget usædvanligt arbejde er den svære kande i tøndebundet form, hvori er indsat et stort antal mønter fra Christian IV's tid. Den er udført af Bendix Lund i København 1721. En meget elegant rococokaffekande, buget og svajknækket er udført af Åbenrå-mesteren Fr. Chr. Hansen. En senklassisk lågpokal med graveret figurfrise er udført af A. Michelsen i København 1863 for Christian IX som en gave til De Danske Våbenbrødre. Hovedvandsæg foreligger i stort antal fra 1700-årene og indtil ca. 1850. De kan være hjerteformede, rococoknækkede, i nyklassisk urneform eller i fiskeform og er for de sene sønderjyskes vedkommende besat med farvede sten. Et hovedvandsæg hørte med til en dames personlige udstyr.

Sølvskål udført af H. Kyster.
Efter tegning af Th. Bindesbøll.

Laugsvæsnets ophævelse og industrialismens fremvækst betegner en tilbagegang i kvalitet for sølvet i anden halvdel af 1800-årene. En ny fremgang betegner kunstnersølvet fra begyndelsen af det følgende. Guldsmed Holger Kyster (1872—1944) var født i Kolding, hvor han også efter nogle lære- og vandreår tilbragte hele sin tid som mester. I forbindelse med kunstnere som Thorvald Bindesbøll, Joakim Skovgaard, Kai Nielsen og Svend Hammershøi skabte han sig et agtet navn inden for skønvirketidens sølvsmedekunst. På verdensudstillingen i Paris 1925 opnåede han guldmedaille for sine arbejder. Både for skeer og korpusarbejder er linien ført op til nutiden ved arbejder fra A. Michelsen, Georg Jensen i København, F. Hingelberg i Århus, Cohr i Fredericia og Hans Hansen i Kolding, repræsenteret af følgende kunstnere Johan Rohde, Georg Jensen, Sv. Weirauch, Hans Bunde, Hjørdis Haugaard og Karl Gustav Hansen. På smykkernes område er der udgået bemærkelsesværdige arbejder fra de to unge sølvsmedier i Kolding, nemlig Annie & Bent Knudsens og Bent Gabrielsen Petersens.

Engelsk globus, 1841.

Over den store kamin er guldsmed Holger Kysters buste, udført af Henning Seidelin, placeret. De fire gobelinlignende malerier i vinduesnicherne skyldes Thorvald Bindesbøll. Over døren hænger et stykke javansk batik med wayang-motiver (skyggespilfigurer) hjembragt af en sønderjyde, der som tysk marinesoldat var strandet på Java under 1. verdenskrig.

Foruden sølvet findes i sølvkammeret enkelte stykker keramik, nogle malerier af Sv. Hammershøi samt en engelsk globus fra 1841.

Riddersalen.

Vestfløjens 3. etage. **Værelserne 28—31.**

Riddersalen nr. 28 er oprindelig indrettet af Christian IV og fra hans tid stammer den store sandstenskamin prydet med rigets våben. I 1935 istandsattes salen og møbleredes med egetræskister og skabe af jysk, slesvigsk og holstensk oprindelse samt et stort hollandsk barokskab i ibentræ og palisander og prydet med residensstaden Haags byvåben (gave fra Ny Carlsbergfondet). På skabene står krukker og vaser fra Kina og Delft. To af stolene er fra Skanderborg slot, andre (med grønt betræk) fra Frederik III's kgl. bibliotek. På de hvidkalkede vægge hænger en flamsk gobelin fra o. 1600 og et stort maleri af den græske sagnhelt Hercules, der dræber et frygteligt uhyre. Det er deponeret af Kunstmuseet og har oprindelig hørt til en billedserie, som Christian IV o. 1600 lod Jacob Rappost male til Kronborg. Endvidere forefindes en række portrætter af danske konger fra Christian IV til Christian X.

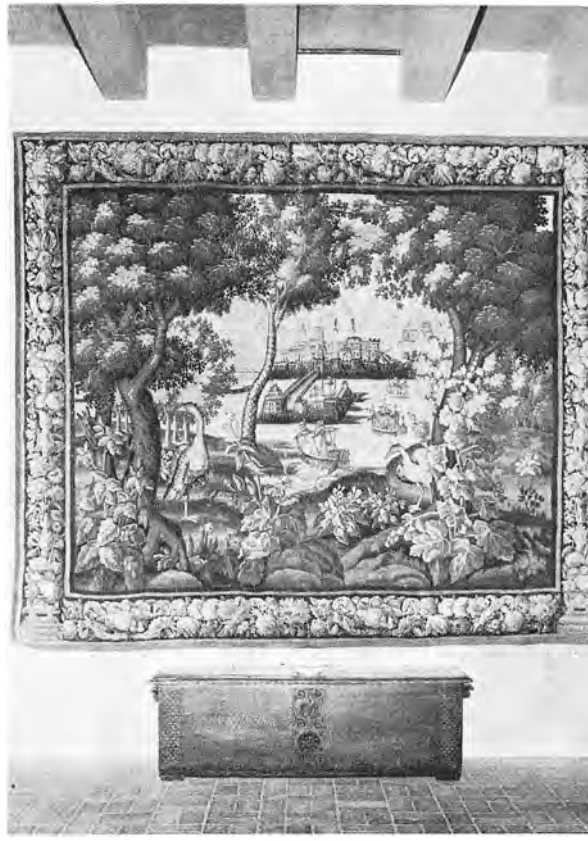

Flamsk gobelin, 1600-årene.

Det nuværende røde loft er fra 1935. Oprindelig har loftet været prydet med stukkaturarbejder af Valentin Dresler. Under loftet hænger tre af våbenbrødrenes faner samt fanen fra den nedlagte Troldhedebane.

Lysekronerne, der oprindelig var bestemt for Frederiksborg, er tegnet af arkitekt C. Brummer. De prydes af henholdsvis Madonna i solgislen og af Mikael med dragen.

Kong Frederik IX på Koldinghus.

Koldinghus har været ramme om adskillige festligheder, rigsrådsmøder, domsforhandlinger og statsakter. På herredagen i 1616 benyttede Christian IV således sin nyindrettede riddersal som ramme om Slesvigs højtidelige forlening til hertug Frederik. Salen var dengang betydelig større end nu, idet den gik gennem hele vestfløjens længde. I den ene ende var tronen placeret under en forgyldt baldakin og hævet tre trin over gulvet. Fire rigsråder frembar kronen, sværdet, sceptret og rigsæblet.

Også i dag anvendes salen lejlighedsvis til repræsentative formål. Der har således i de senere år været dækket op for såvel kong Frederik IX og dronning Ingrid som for dronning Margrethe og prins Henrik.

Klædekammeret.

Klædekammeret stue 29 viser i to dragtmontrer henholdsvis den kvindelige mode 1750–1880 og folkedragter fra Amager, Læsø, Fanø, Rømø og Grønland. I skuffemontrerne vises prøver på kniplinger, knipleskrin, broderier, vifter og tasker. Det møblerede dukkehus er fra 1840 og er fremstillet af J. Lassen, der 1856–80 var rektor i Kolding.

Rococotidens kjoler havde stærkt snøret liv og megen vidde i den brusende krinoline. Stoffet kunne være svært silke med blomsterbuketter. En rococokjole af særlig smukt blomstret silkestof er ca. 1800 syet om efter empirens mode med små pufærmer, dyb halsudskæring og højtsiddende talje. Den tid foretrak ellers helst lettere stoffer som den hvide brudekjole af ganske tyndt moll fra Dyrehavegård. Omkring 1850 vandt krinolinen frem igen som det ses af den tærnede kjole med blondegarneringer om ærmerne. I 1870'erne afløstes krinolinen af tournuren, hvor al fylden samledes bagpå. Af denne mode er udstillet to silkekjoler, en grå med fløjlskantninger og en lilla med hvide sløjfer.

Klædekammeret.

Mandsdragten er blot repræsenteret af en grøn silkeslåbrok fra o. 1750; en samtidig herredragt af rødt klæde foret med gult silke, bestående af skødefrakke, lang vest og knæbukser, samt et par civile uniformer.

Af kvindelige folkedragter findes kirkedragt og brudedragt fra Læsø. Begge er sorte med sølvbesat snørliv og med let hvidt hovedlin. Kirkedragten har dertil sort silkeforklæde med broget bort, mens brudedragtens forklæde er lyserødt. Den hollandske amagerdragt har rødt foldet forklæde, stort brystspænde i forgyldt sølv med bærerens forbogstaver og broderet tørklæde, på hovedet bæres hætte med plättværk. Fra Fanø findes en søndagsdragt fra Nordby af brunt moiré med ravknapper og en enkedragt i mørke farver og med hovedtørklæde. Dragten fra Rømø består af en rød ærmeløs kjole, hvorunder der bæres et liv af blomstret kattun. Over kjolen bæres et ternet bomuldsforklæde og på hovedet et tørklæde af samme type som fanødragtens. Det er ikke nogen tilfældighed, at dragterne er fra øsamfund. Der har de nemlig holdt sig længst i brug.

Brystspænde fra Amagerdragt.

Bag dragterne hænger sønderjyske rilagenvævninger, som brugtes til sengetæpper og alkoveforhæng. Motiverne hentedes fra Bibelhistorien, litteraturen eller fra naturen.

I et skab er udstillet kristentøj, dåbsdragter og huer i brogede farver og med sløjfer og bånd, som det tidligere var gængs.

I montrer findes perlestukne tasker, hedebosyninger, hvidbroderier og endelig et stort antal kniplinger, pergenetter, skrin med påbegyndte kniplinger, perlebesatte kniplepinde samt endelig en vandrende kniplingskræmmers taske med vindepind og sammenfoldelig alenstok.

Over montrerne står forskellige typer af spinderokke.

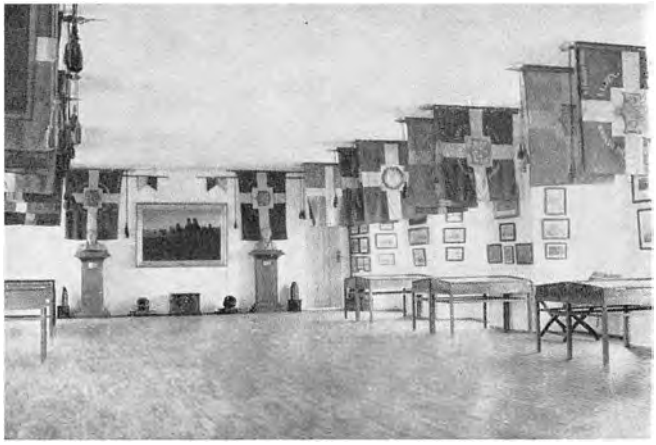

Krigsmindesalen.

Krigsmindesalen nr. 30, oprindelig en del af riddersalen, har på væggene mod gården billeder fra treårskrigen, mod haven fra 1864. I endevæggens montre findes skydevåben og blanke våben, som har været anvendt i de to krige. I pultmontrerne findes personlige våben, feltkikkerter, rapporter og ordrer fra felttjenesten, forskelligt udstyr og minder om de store hærførere. På vinduesbænkene er opstillet kugler, granater og kardæsker. På tværvæggen hænger F. C. Lunds store maleri af en episode af Fredericia-slaget 6. juli 1849. Det flankeres af buster af oberst Læssøe (af Jerichau) og general Bülow (af Jerndorff) samt to 24-pundige håndmorterer støbt på Åker i 1842. Under loftet hænger faner fra »De Danske Vaabenbrødre« (sammenslutninger af krigsdeltagere fra 48 og 64), andre faner findes i kirkesalen, riddersalen og rustkammeret. I salens sydlige ende er indrettet et magasin for uniformer fra hær og marine siden 1801, samt musikinstrumenter, valdrapper og et preussisk kyrads, krigsbytte fra Steppinge 8. 8. 1848.

F. Henningsen: Dragon Niels Kjeldsens kamp mod preussiske husarer 28. 2. 1864.

Mens slottet endnu var fæstning, var her skytteloft, hvorfra man kunne bestryge en angribende fjende. Et par af skydegluggerne fra begyndelsen af 1400-årene ses endnu i muren ud mod haven. Da Christian IV indrettede sin store riddersal inddrog han skytteloftet heri.

Mellemgangen.

Mellemgangen nr. 31 har væggene behængt med tegninger og akvareller af danske kunstnere med motiver fra de slesvigske krige. Adskillige kunstnere meldte sig som frivillige i 1848 og medførte skitsebogen i tornystret. Blandt dem var F. C. Lund, A. P. Madsen, Hansen-Balling og Carlo Dalgas, der endog har været koldblodig nok til at kunne tegne under kampen.

Trykte mindetørklæder med nationale motiver og portrætter af hærførerne viser noget af tidens stemning.

I vægmontrerne er udstillet enkelte minder fra 1. verdenskrig.

Stengangen.

Stengangen nr. 32 rummer enkelte minder fra jernbane, post- og toldvæsen. Stationsskiltet er fra den nedlagte banegård i Ejstrup og postskiltet fra det i 1868 oprettede og i 1970 nedlagte posthus i Lunderskov. Lygterne er fra de privatbaner, der tidligere udgik fra Kolding til Egtved, Vamdrup, Hejlsminde og Troldhede.

Endvidere findes her det første elektriske legetøjstog, der kom til Kolding ca. 1920.

Vindeltrappen nr. 33 fører op til de fire tårnværelser. På væggene hænger kobberstik af danske konger og dronninger.

Interiør fra rustkammeret.

Tårnværelserne **34—37.**

Rustkammeret nr. 34 har en stor muret kamin. Skjoldet over denne er Wilmannstrands (Lappeenrantas) våben og skænket af denne finske by. I montrerne er udstillet udvalgte stykker af danske og fremmede blankvåben fra middelalder til nutid, herunder renaissancekårder, hirschfængere fra 1700-årene samt enkelte stykker af persiske, kinesiske og japanske våben. Endvidere europæiske skydevåben fra nyere tid både til krig og til jagtbrug. Af mere specielle danske våben kan nævnes C. Kyhls luftbøsse, Hans Krügers jagtdoublet og Rasmussens revolvergevær (1845). der uafhængig af Colts opfindelse betegner en praktisk brugbar revolverkonstruktion. Særlige afdelinger omfatter våben fra Belgisk Kongo (læge Hans Müllers samling) samt udstyr til hvalfangst i grønlandske farvande. I fritstående montrer findes tre skibsmodeller, en barkrigget grønlandsfarer fra 1780, en skonnertbrig fra 1828 og en fuldrigger ved navn »Koldinghus« fra o. 1900. Andre maritime minder er et sladrekompas fra ca. 1760, lanterner og flere nautiske instrumenter. På væggene hænger halvmodeller af skibe, sømandsarbejder fra

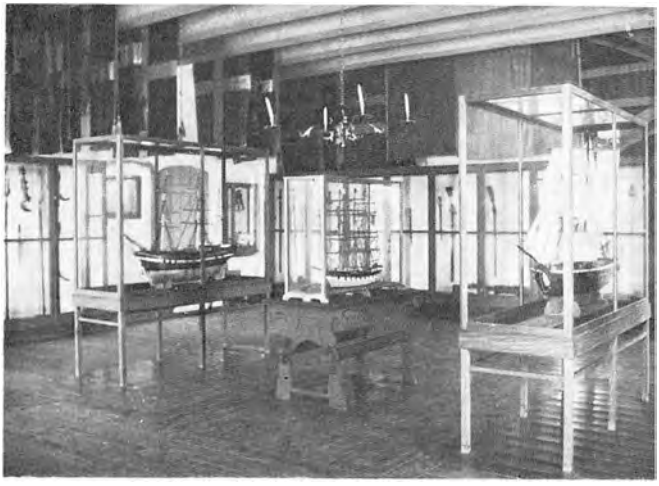

Skibsmodeller i rustkammeret.

frivagten, portrætter af flere i Kolding hjemmehørende skibe, et par motiver fra Englandskrigene, fregatten »Jylland« under Island, samt et stort lærred med en af Michael Anchers fiskere i olietøj og sydvest. Savrokkens sværd og en elfenbensmodel af en kinesisk husbåd er minder om langfarter.

Møbleringen består bl. a. af to skibskister fra forrige århundrede, et par af herrnhuternes grønlandskister samt en stol tildannet af en hvalknogle, som brugeligt var på Færøerne og Grønland. Lysekronen er fra Christiansfeld og væguret er frisisk.

Under loftet hænger et engelsk, et fransk, et norsk og et svensk flag, som vajede over hovedkvarteret for den internationale afstemningskommission i Flensborg i 1920. Det blå flag med den hvide falk er islandsk fra tiden før det nuværende korsflag og det engelske er fra Montgomerys 8. armé, 2. verdenskrig. Af faner findes to estandarter fra prins Frederik Ferdinands lette dragoner, som var med i Frankrig 1815—18, de danske finlandsfrivilliges fane, en polsk fane fra den polske koloni i Kolding samt nogle foreningsfaner.

Fra det blå tårnværelse.

I *stue 35, det blå tårnværelse* er udstillet folkekunst i udvalg fra Nordens forskellige egne. Blandt møblerne findes et grønmalet stolpeskab, en grønmalet omhængssseng, bordendebænk med vægpanel og vråskab, hvori husbond gemte penge, dokumenter og andre værdisager. Mellem kaminen og bordet en vendebænk af sjællandsk type. De to store barokprægede skabe er fra Sønderjylland og Ditmarsken. De malede dragkister, hvor den blå farve dominerer, er fra Østjylland. Den store væv (med påbegyndt olmerdug) er fremstillet 1865 af træ fra et af Dybbølskansernes blokhuse. På væggene hænger flere malede hængeskabe samt adskillige manglebrætter, som man brugte til at rulle det vaskede tøj med. De er ofte smukt malede eller udskårne med karvesnit og forsynet med navnetræk og årstal. Ofte har de været kærestegaver. Mindetavler fremstilledes af skrive- og kunstdygtige til livets store højtider og tjente til at fastholde mindet i en tid, der ikke kendte fotografier.

Sal med folkekunst.

Den malede langstrakte bonad er fra det sydsvenske område og gengiver et af Bibelens yndede motiver, de kloge og ukloge jomfruer. På ildstedet findes en svingstang til ophængning af gryder. Ved siden står en kubbestol, tildannet af en udhulet træstamme, en type med meget gamle aner, men modsat Norge og Sverige er den ret sjælden i dansk møbelkunst. Blandt lertøjet findes foruden danske også hollandsk-frisiske og nordtyske stykker.

De blyindfattede ruder stammer fra egnens nedrevne bondehuse.

Lysekronen, der meget enkelt er dannet af ståltråd, hidrører fra en sønderjysk kirke.

I *stue 36, det røde tårnværelse*, er i perlemalede montrer fra empiretiden udstillet husgeråd fra fortidens dagligdag. De sorte jydepotter fremstilledes fortrinsvis i de jyske hedeegne. Det var kvindearbejde at forme disse kar af ler uden brug af drejeskive. De glaseredes ikke, men poleredes med en sten og brændtes i mile med ringe lufttilgang. Jydepotter brugtes almindeligt i køkkener i by og på land, og i forrige århundrede eksporteredes en del over Kolding havn. Landsbypottemagerens rødgule lertøj formedes på drejeskive, glaseredes med en gennemsigtig blyglasur og kunne dækkes med en hvid og grøn begitning, der tillod billedmæssige prydelser, navnetræk og indskrifter. Særegne typer er barselpotter og fiskefade. Den udenlandske konkurrence markerer sig med

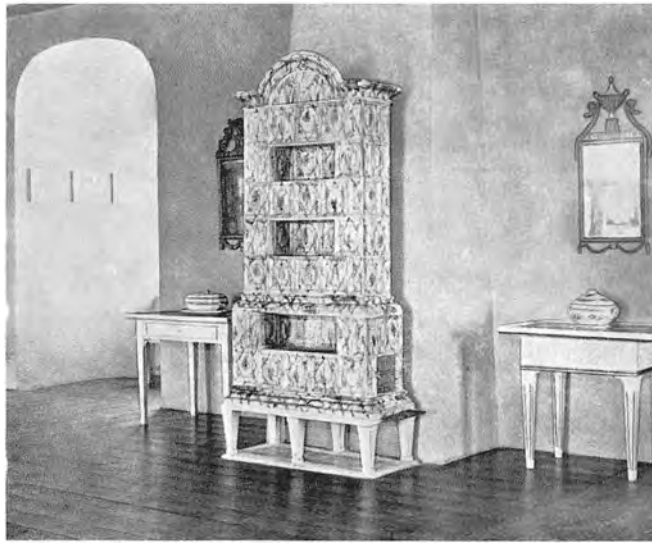

Christiansfelderovn, ca. 1780.

Stettinerfade og frisisk keramik. Til øl krævedes skænkekander, der fremstilledes af træ på bødkermaner, de maledes gerne røde eller grønne. Også det islandske madkar, askr, er udført af stave i bødkerteknik, mens de norske drikkekander er drejet ud af et stykke birkerod og har barokkens sølvkander til forbillede for formen.

Tinarbejder fremstilledes af kandestøbere, og krus og kander er da også de dominerende produkter. Formerne følger i reglen sølvets stiludvikling fra den svære renaissancestob frem til chokoladekanden i nyrococo; men ellers dominerer 1700-årenes produkter, da tinnet måtte indstille sig på konkurrence med fayence og porcelæn, der ligesom passede bedre til nye spise- og drikkevaner. Tinarbejder var fortrinsvis borgerhjemmets bordpryd, mens messing- og kobberting især hørte hjemme i køkkenerne i form af kogepotter, tærte- og æbleskivepander, låg, dørslag og rivejern samt kedler og kaffekander. For at undgå forgiftning måtte alt kobbertøj fortinnes forsvarlig indvendig. Uundværlig i ældre tids dårligt op-

Hollandske fliser, ca. 1675.

varmede huse var de varmebækkener, der hænger på væggene i flere udgaver. De består af en rund jernskål med et temmelig langt drejet træskaft. Skålen dækkes gerne af et omhyggeligt udarbejdet messinglåg med prydelser udført med gennembrydninger, drivninger og ciseleringer. Med gløder i skålen stak man disse bækkener ind under de tunge olmerdugsdyner inden sengetid.

I vinduesnicherne hænger hollandske fayencefliser, som i stort tal bragtes til Jylland fra 1600-årene og fremefter. De betegner et værdifuldt indslag i dansk boligkultur. Af de dekorative flisebilleder sammensat af flere fliser findes bl. a. en hund i mangan, et fuglebur i flere farver og et skibsbillede i blåt.

I pultmontren findes hollandske tobaksdåser i messing og kobber prydet med spøgefulde eller religiøse motiver.

Ovnen fra ca. 1780 er fra Christiansfeld, hvor man fra byens grundlæggelse og op til vor tid fremstillede disse for deres effektivitet og pyntelighed højt værdsatte ovne.

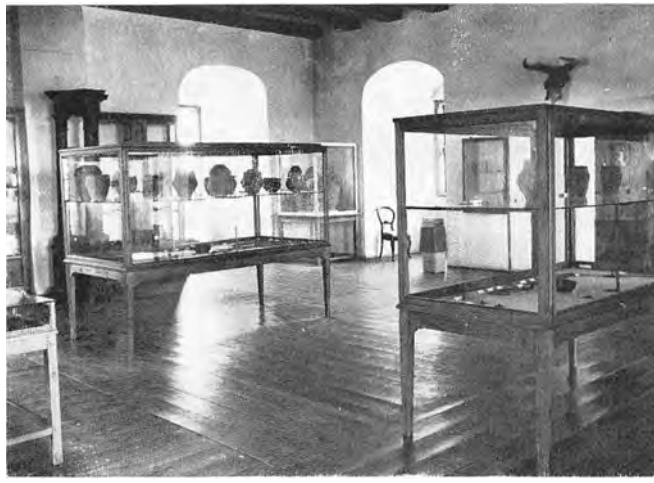

Oldkammeret i øverste tårnværelse.

Stue 37, oldsagssamlingen, rummer hjortetaksøkser fra Kolding fjordfund; kærneøkser, flækkeknive og ravperler fra ældre stenalder; slebne flintøkser, stridsøkser, dolke og svajede bægre fra yngre stenalder; sværd, dolke, pålstave, ringe og lerkar fra broncealderen; skjoldbuler og spyd samt urner og andre lerkar fra jernalderen for at slutte med et delvis forgyldt smykke fra vikingetiden.

Fundene er fra Koldinghus len og »de otte sogne«.

Af billeder findes Storm-P.'s tegning af vikingeskibsfundet i Kolding fjord, Svend Hammershøis akvarel af en langdysse og et lithografi af den meget oldsagsinteresserede kong Frederik VII. Den sparsomme møblering er fra o. 1850. Jernovnen med de klassiske søjler er fra Flensborg.

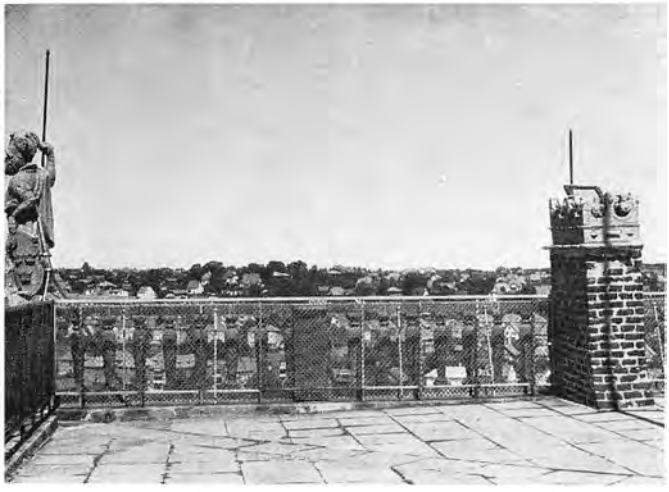

Kæmpetårnets platform med Hercules.

Fra tårnets platform, 41 m over slotsbanken har man i klart vejr en vidtstrakt udsigt over byen og egnen helt til Lillebælt, Fyn og Skamling. Af de fire sandstensfigurer, Hannibal, Hector, Scipio og Hercules (udført af billedhuggeren Claus Lauridsen), som Christian IV lod sætte op, står nu kun den sidste tilbage. Det var om denne ensomme kæmpe, Carl Ploug skrev sit digt om Koldinghus med strofen »Så længe som han står strunk og strag / endnu på det faldende slot / og spotter stormens og lynets slag / og stirrer efter den gryende dag / han bærer et varsel godt«.

Feltkanoner i slotsgården.

Slotsgården har bevaret den gamle primitive brolægning med større og mindre marksten lagt i et stjernemønster, der samles om et ottekantet midterfelt, hvor fordum stod en vandkunst, en muslingeriflet sandstens kumme med en kvindefigur. En del af kummen findes i slottets kælder.

Ved klokketårnets portal står skålsten fra broncealderens soldyrkelse og en helleristningssten med et stiliseret skibsbillede fra samme periode. Den er fundet i Sønder Bjært.

Fire feltkanoner har deltaget i de to slesvigske krige. De to er 12-pundige glatløbede forladekanoner støbt på Åker i Sverige efter J. S. Fibigers konstruktion. Den ene kanon stod ved krigsudbruddet 1848 i Rendsborg fæstning, hvor den blev taget af oprørerne; men i Fredericiaslaget tilbageerobredes den af danske tropper. Den anden kanon af samme type var med lige fra felttogets begyndelse ved Bov 9. april 1848 og har ladet sin røst høre i kampene ved Slesvig, Kolding, Almind, Horsens, Århus

Kælderhvælving i nordfløjen.

og Isted. I 1864 deltog den i træfningen ved Vejle. De to andre kanoner er riflede og støbt på Åker i 1863 efter le Jonquières system. De har været med ved Dybbøl og på Als i 1864. Den tyske kanon fra 2. verdenskrig erobredes af frihedskæmpere i Nørre Bjært den 4. maj 1945.

Op ad slotsgårdens mure gror der roser, og historien ved langt tilbage at fortælle om Koldinghus-roserne. På Christian IV's tid skikkedes de til København hvor de skulle udnyttes i kongens laboratorium. Roserne er siden suppleret med prunus og bambus, for at markere den forbindelse til det fjerne Østen, som kongen også på anden måde har givet udtryk for.

Ad en kældertrappe kan man gå ned i nordfløjens hvælvede kældre og derfra ad endnu en trappe ned i den dybe fangekælder under kæmpetårnet, hvor Christian IV i 1611 anbragte svenske fanger fra Kalmarkrigen. Også folkehelten skipper Clement har siddet fængslet på Koldinghus, dog ikke i denne kælder, som ikke fandtes på hans tid.

Koldinghus staldgård.

I staldgårdens røde længer, hvor fordum heste og karrosser havde plads, opslog Gestapo i besættelsens år sit sydjyske hovedkvarter. En af cellerne i sydfløjen, »Zelle II«, er bevaret med sit tarvelige udstyr af træbrikse og med delvis tilmuret vindue. På cellens vægge har beboerne skrevet deres navne og forskellige sentenser. Der er ophængt en fortegnelse over de modstandsfolk, hvis navne har kunnet identificeres med tilføjelse af senere skæbne: Frøslev, Neuengamme eller Ryvangen. Et udvalg af tyskernes torturinstrumenter er udstillet i en montre. Adgangen til cellen er i hjørnet mellem staldgårdens sydfløj og portfløj. På den anden side porten, ved opkørslen, rejstes efter freden et mindesmærke for frihedskampens faldne med et relief af Poul Søndergård og med Hans Hartvig Seedorffs fyndige indskrift: Om ædle danske taler sten her / Husk deres daad og vis dig ofret værd.

Poul Søndergaards monument 1940—45.

Slotsparken.

Et større haveanlæg syd for staldgården er længst opslugt af Kolding by. Tilbage er blot selve voldstedets skrænter og den plane græsslette mellem slottets sydmur og volden ned mod den nu tørlagte grav. Lindetræerne her bærer efter traditionen dronning Dorotheas navn, men må dog vist være 2. generation.

Ved opgangen til slottet er 1899 rejst en mindesten for digteren og politikeren Carl Ploug der blev født i Kolding i 1813, en nordisk bauta med en lurblæsende Heimdal af L. Frølich. År 1900 afsløredes mindesmærket for oberst Otto Vaupell, født i Kolding i 1823. Han deltog med hæder i begge de slesvigske krige og har desuden præsteret et omfattende historisk forfatterskab. Hans håndgribelige minder fra krigene blev grundlaget for museets krigsmindesamlinger. Stenen bærer Vaupells portrætmedaillon udført af Rasmus Andersen.

Slotshaven med Vaupells mindesten.

På græsplænen var der i baroktiden en for tiden og stilen typisk parterrehave med blomsterpartier i sirlige geometriske bede. Den var ikke stor, men frembød en interessant kontrast til voldenes fortificatoriske saglighed.

På plænen står nu en til minde om grundloven af 1915 plantet eg. Af bemærkelsesværdige træer findes Catalpa (trompettræ), hvis egentlige hjemsteder er Nordamerika, Vestindien og Østasien. Det blomstrer med store hvide blomster i juli måned.

Museets vækst forårsager stundom omflytninger, hvorfor det ikke er absolut sikkert, at de enkelte genstande findes i det værelse, hvorunder de er opført.

På grund af pladsmangel har væsentlige dele af samlingerne måttet magasineres for kortere eller længere tid, det gælder således mønter, smykker, etnografica og alt hvad der vedrører 1. og 2. verdenskrig, samt endvidere de særlig pladskrævende vogne, brandsprøjter, både og skibsfund.

I 1899 udsendte museet sit første skrift »Kampene om Kolding i 1848«. Siden er der fulgt mere end 30 skrifter til belysning af enkelte dele af samlingerne foruden årsberetninger og vejledninger.

Estandard, Prins Frederik Ferdinands lette dragoner.

Malmmorter med granitpistil.

Storkorsstjerne,
estniske røde kors orden.

Barokskab, Holland ca. 1680.

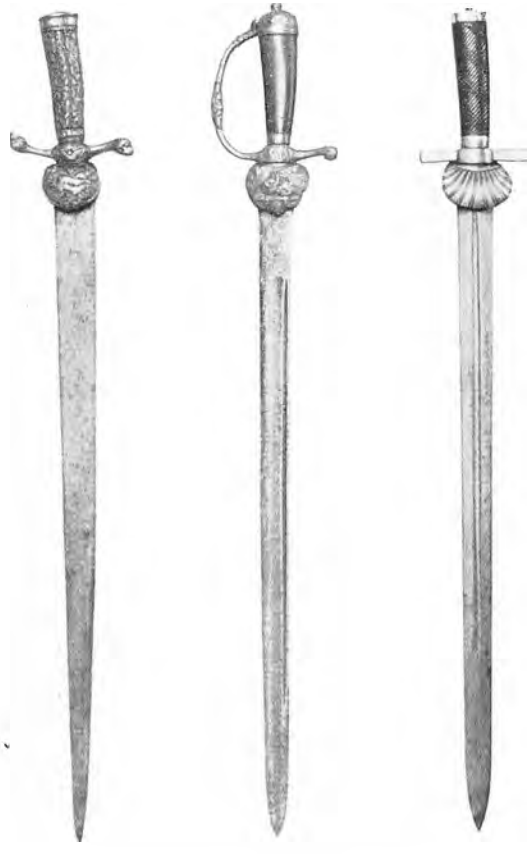

Hirschfængere 1725, 1750 og 1848.

F. Vermehren: Carl Ploug, 1877.

Tobakskrukke, Delft ca. 1720.

Skål med pousserede blomster,
FLORA DANICA, Den kgl. porcelainsfabrik ca. 1790.

Koldinghus i sne.

C. Forssell: Kong Carl XIV Johan, 1822.

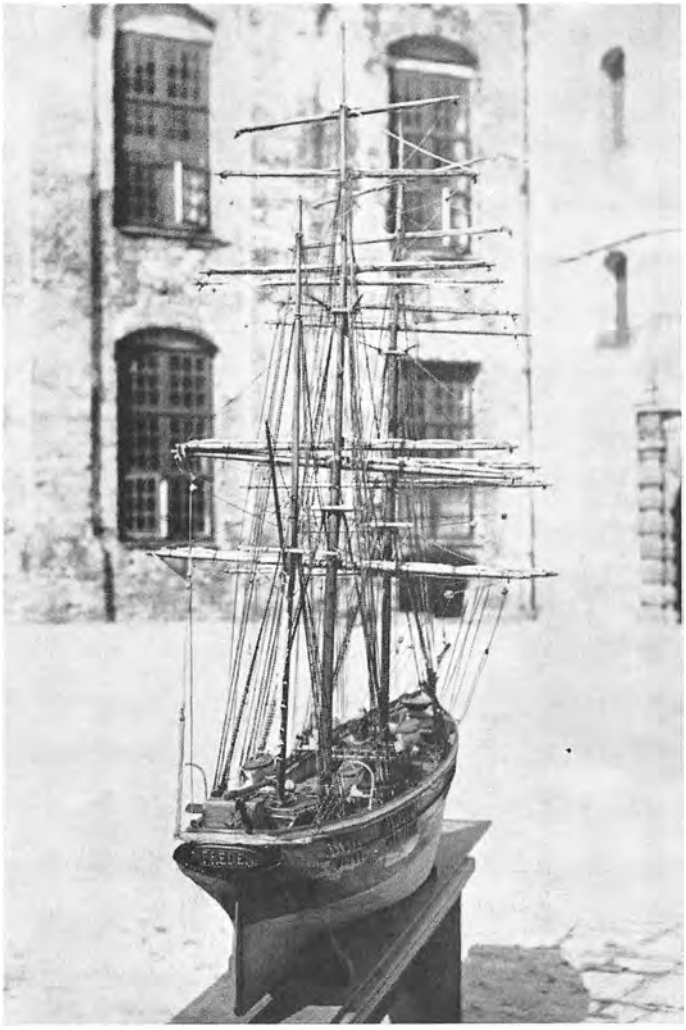

Barken »Freden«, skibsmodel 1865.

Løjtnant Castenskiolds artilleriuniform.

Joakim Skovgaards genforeningsplakat.

Koldinghus
slot og samlinger.

Åbningstider:
April og oktober: 10–16.
Maj–september: 9–17.
November–marts: 10–15.
Kontor: tlf. (05) 52 25 02.

KONRAD JØRGENSENS
BOGTRYKKERI · KOLDING